

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАПОВНЕННЯ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ АНТРОПОНІМІВ У РОМАНІ «МАКСИМ ГОНТАР» ВОЛОДИМИРА ЛИСА

Стаття присвячена вивченню літературно-художніх антропонімів з роману «Максим Гонтар» Володимира Лиса. З'ясовано, що назви героїв роману є важливим джерелом для дослідження мови, історії, духовної культури нашого народу. Розкрито інформаційне наповнення літературно-художніх антропонімів, визначені функції та роль онімів у творенні образів. Доведено, що назва і образ героя залежать від волі автора, тісно переплетені і доповнюють один одного, містять відповідну інформацію, асоціації, конотації, символи. Доантропонімна семантика, авторська характеристика та універсальні базові конотації сприяли розкриттю значень літературно-художніх антропонімів.

Ключові слова: апелятив, доантропонімна семантика, ім'я, літературно-художній антропонім, прізвисько, стилістичні функції.

Vehesh A. Informational Loading Literary Heroes' Proper Names in the Novel "Maxym Hontar" by Volodymyr Lys. *The study of the proper names of heroes requires special attention, and their thorough analysis is one of the most important problems of onomastics. Literary anthroponymy is the result of a subjective authorial creativity. The writer's linguistic skill is directly related to the strategy of well-chosen character names, which not only nominate, but also characterize the denotations; together with other lexical units they reflect the writer's creative thinking, the richness of his language, and the specificity of his style.*

Our goal is to investigate the literary heroes' proper names that function in the novel "Maxym Hontar" by the modern Ukrainian writer Volodymyr Lys. Our task is to reveal the informational content of the proper names of the literary heroes, and to determine the role they play in the creation of images.

It was found out that the names of the heroes of the novel are an important source for researching the language, history, and spiritual culture of our people. The hidden evaluative information in the semantic structure of the literary heroes' proper names was detected and revealed, the functions and role of onyms in the creation of images were determined. It was found out that the name and image of the hero depend on the will of the author, they are closely intertwined and complement each other, contain relevant information, associations, connotations, and symbols. Diminutive variants of onyms have an expressive and emotional coloring, they serve as a characteristic of the hero. Attention is drawn to a special type of the literary heroes' proper names – abstract-onyms.

Pre-anthroponymic semantics, the author's characteristics and the expression of basic connotations contributed to the disclosure of the meanings of the literary heroes' proper names. They are specific markers of the region, and in the works of V. Lys we come across a sample of the author's onymic mastery.

The study of the literary heroes' proper names of the novel "Maxym Hontar" by V. Lys allowed us to come to the conclusion that the anthroponyms characterize the hero according to various features, create a certain emotional tonality, indicate the relationship between the characters, reproduce the Ukrainian flavor, and reflect the author's attitude towards the named character.

Keywords: *appellative, pre-anthroponymic semantics, literary hero's proper name, nickname, stylistic functions.*

Вступ

Потенційні можливості літературно-художніх антропонімів романів сучасних українських письменників ще недостатньо вивчені. Дослідження власних найменувань героїв потребують особливої уваги, а їхній ґрунтовний аналіз відкриває можливості для подальших узагальнень у царині відповідної лінгвостилістичної проблематики. Однією з найважливіших проблем ономастики є дослідження функційно-стилістичних особливостей літературно-художніх антропонімів. Літературно-художня антропонімія – це результат суб'єктивної авторської творчості. Мовна майстерність письменника безпосередньо пов'язана зі стратегією вдало обраних імен персонажів. Власні назви персонажів як мовні одиниці, які не лише називають, а й характеризують денотатів, разом з іншими одиницями відображають творче мислення письменника, багатство його мови, особливості стилю. Для багатьох авторів така стратегія є провідною. Не є винятком і сучасний письменник Володимир Лис.

Романи сучасних українських письменників усе частіше привертають увагу читачів-науковців. Проводяться найрізноманітніші дослідження мовознавчого характеру. Маємо цілу низку праць, присвячених вивченню функцій, особливостей творення літературно-художніх антропонімів. Функційно-стилістичні особливості назв персонажів лягли в основу досліджень Е. Боевої, Н. Бербер, О. Горбач, Т. Гриценко, Г. Лукаш, Л. Кричун, Т. Крупеньової, О. Лавер, Л. Масенко, М. Мельник, О. Сколоздри-Шепітко, А. Соколової, Г. Шотової-Ніколенко та ін. Потужний фундамент із теоретичних питань та методології дослідження становлять праці Ю. Карпенка, М. Карпенко, Л. Белея, М. Торчинського та ін.

Літературно-художні антропоніми у творах В. Лиса, зокрема в романі «Століття Якова», досліджувала І. Левчук. Н. Цівун проаналізувала стилістичні функції антропонімів у романі «Соло для Соломії», а В. Філінюк – поетику власних назв.

Об'єктом нашого дослідження були літературно-художні антропоніми, що функціонують у романах «Століття Якова», «Соло для Соломії», «Стара холера», «Вифлеєм», ми проаналізували також роль заголовків у романах В. Лиса.

Літературно-художні антропоніми є своєрідними маркерами регіону, а у творах В. Лиса натрапляємо на взірці онімної майстерності автора.

Наша мета – дослідити літературно-художні антропоніми, які функціонують у романі «Максим Гонтар» сучасного українського письменника Володимира Лиса. Наше завдання – розкрити інформаційне наповнення літературно-художніх антропонімів, визначити, яку роль вони відіграють у творенні образів.

Методи дослідження

Методи дослідження: описовий метод й основні його прийоми: спостереження, інтерпретація та узагальнення, що дозволяє виявити, систематизувати й проаналізувати власні назви; контекстуально-інтерпретаційний метод застосовано для визначення конотативного навантаження літературно-художніх антропонімів; дистрибутивний аналіз допомагає виявити приховану оцінну інформацію в семантичній структурі онімів; метод етимологічного аналізу сприяє з'ясуванню доантропонімної семантики власних назв.

Виклад основного матеріалу

Герой нового роману В. Лиса «Максим Гонтар» – молодий історик, науковець, який відстоює свої інтереси, погляди, правдиво подає історичні події. Перспективний кандидат історичних наук, який працював в Інституті історії, зрозумів, що в нашій країні не вистачає *правдивості, а в істориків – відваги розповісти так, як усе колись відбувалося й творилося. З усіма складнощами та нюансами* (Лис, 2023: 57). Він хотів, щоб у нас була *правдива, повноцінна історія з усіма radoщами, перемогами, хай і поразками, але там, де вони були* (Лис, 2023: 58). Тому він звільняється з Інституту історії та планує

працювати в школі. Це був своєрідний бунт. З перших же сторінок персонаж Гонтар стає бунтарем.

Літературно-художній антропонім *Максим Гонтар* найперше асоціюється з героями Коліївщини – Максимом Залізнякам та Іваном Гонтою. Саме період козацької доби найбільше цікавив молодого історика. Образи Залізняка та Гонти є втіленням нескінченної сили волі та жаги до справедливості. Така жага до справедливості є в Гонтаря, який хоче відновити українську історію, як Залізняк прагнув відновити українську державність. На наш погляд, для створення найменування свого героя автор об'єднав дві реальні назви: від Максима Залізняка запозичив ім'я, а від Івана Гонти – прізвище. До відомого прізвища Гонта додав суфікс -ар, який в українських прізвищах вказує на професію людини. М. Габорака пише, що прізвище Гонта «виникло в результаті трансонімізації однозвучного прізвища, утвореного семантичним способом від апелятива *гонта*, *гонта* – 'покрівельний матеріал у вигляді тонких дощочок'. <...> Гонтар походить від апелятива *гонтар* – 'людина, що виробляє гонти'; 'покрівельник, що криє дахи гонтом'» (Габорака, 2019: 125). Інакше – просто майстер із виготовлення покрівлі. Персонаж виявиться неабияким майстром, а оскільки йдеться про покрівлю, дах, то знову напрошується асоціація з розумом. У Словнику сучасного українського сленгу знаходимо, що *дах* – 'психіка, розум, здатність адекватно сприймати навколишній світ' (Кондратюк, 2006: 106).

У кінці роману є невеличка сцена, коли козак Гонтар розмірковує над вчинком гетьмана не захоплювати короля в полон: *Чому гетьман так скомандував? Почувався лише підлеглим короля, хай і бунтівним? Чи щось інше...* (Лис, 2023: 396). У Максима було «незадоволення тим, як бачиться українська історія, і біль за тих, хто її творив». Тому stolичний історик Гонтар – найперше бунтар. Доантропонімна семантика імені *Максим* частково спрацьовує також. Ім'я *Максим* у перекладі з латинської означає 'найвеличніший', 'найбільший' (Трійняк, 2005: 206). Максим упертий та непохитний у своїх переконаннях, не випадково його ім'я по батькові – Петрович, а первісне значення імені Петро – 'скеля', 'камінь' (Трійняк, 2005: 292). Максим не виправдав сподівань мами, яка хотіла, щоб син став видатною людиною, а *він приїхав мокрою невдахою. Чи мокрим невдахою* (Лис, 2023: 99). Сам персонаж називає себе тихим ідіотом: *Яке горе, що я не божевільний,*

а просто тихий ідіот. Тихий ідіот – це як новий психіатричний термін (Лис, 2023: 100). Розум Максима достойно оцінила сусідська дівчина Ліля: *Максим Гонтар не просто історик. Він талановитий історик. <...> Він взагалі дуже вразлива, совісна людина* (Лис, 2023: 130). Про винятковість Максима будуть говорити майже всі. Місцевий бізнесмен Юрій Лицюк зізнається, що його донька Ліля дала найкращу характеристику Максимові. Але він і сам переконався, що Максим доволі оригінальна нестандартна людина, талановитий історик, але по-своєму дурний: *Бо, маючи всі підстави стати одним з провідних вітчизняних істориків, раптом залепетав про якийсь моральний фактор в українській історії, й діях її основних творців, а заодно повстав проти міфології й мазохістського орієнтування на поразку в цій же історії. По суті, Максим Гонтар теж був небезпечним, тільки по-своєму* (Лис, 2023: 205). Максим допоміг Лицюку виявити розумного крота: *Максим таки мав аналітичні здібності, та ще й неабиякі. Ба, й дуже своєрідне мислення. Досі воно виявлялося тільки в історії, у тих наукових розвідках, які він здійснював, а тепер проявилось й у реальному житті. Виявилося, що витончений неприкаяний інтелектуал, якого багато хто вважає несповна розуму, може бути й неабияким аналітиком, пошуковцем зовсім в іншій сфері* (Лис, 2023: 262). Незвичний вчинок Гонтаря-науковця дивував багатьох, багатія Лицюка також: *Одним словом, Гонтара можна було назвати щонайменше диваком, а більше – нерозумним чоловіком. Хоча ворогом, об'єктивно кажучи, він навряд чи був <...> Майже ідіот, який плював проти вітру, розвінчуючи, як він писав, псевдоміфи в науці* (Лис, 2023: 300). Лицюк легко виконує примхи доньки щодо Максима Гонтара – наче й божевільного, і водночас явно талановитого та неординарного. Невдаха, який одночасно ніби й не був невдахою (Лис, 2023: 317). В епілозі до роману В. Лис напише: *Ось і вся розповідь про «бунтівного», «не такого», «божевільного» історика й тих людей, які його оточували, хто був дотичним до нього. І ще є* (Лис, 2023: 410).

Крім офіційних назв, натрапляємо на розмовні варіанти імені головного героя. Друг Дмитро називає його *Максом*, другом-кумом *Максом*, мама називає *Максимком*: *Максимку, ти ж усе одно мій син. Зробив, як зробив. Як тобі ліпше...* (Лис, 2023: 21). Лікарка Стефанія називає його *любим хлопчиком*, щоб підкреслити різницю у віці. Максим натякає, що вік не має значення, наводить за приклад першу

леді Франції й отримує іронічне звертання: **Макрончик** ви мій (Лис, 2023: 374).

В. Лис майстерно використовує розмовні варіанти імен. Пані Віра – мати Максима, названа Вірунчиком. Так називав її чоловік, так зник звертатися і син: *Мій батько називав маму Вірунчиком. А ще – золотим Вірунчиком. Золотеньким. Особливо, як випивав* (Лис, 2023: 18). Ліля знала, що батько Макса називає свою дружину **золотим Вірунчиком**. Багата уява дівчини витворила відповідний образ і *Ліля побачила довкола голови цієї жінки невидиму золотисту ауру* (Лис, 2023: 69). Батько для ткалі Віри Лемещук віртуозно грав на скрипці в цеху, дуже любив її, а вона побивалася за Матвієм-бабником. Матвій називав її по-своєму: *Вірчиком, не Вірунчиком, не золотим Вірунчиком її називав єдиний чоловік – Матвій Білуха* (Лис, 2023: 53). Цікаво автор використовує значення імені, коли Віра дізнається про зраду Матвія: *Віра не повірила. Не хотіла вірити* (Лис, 2023: 45). Не випадково вона Віра, тому на денці Віриної душі жила *потаємна, але відверта надія* (Лис, 2023: 47). Так автор зібрав докупи віру, надію, любов.

Серед назв другорядних героїв є також багато демінутивів. Здрібніло-пестливі варіанти імен характерні як для називання дітей (Андрійко, Сашко, Богданчик, Ліночка, Лінуся), так і дорослих (Даринка, Дмитрик, Лілечка, Вітьок, Васько, Віталік, Зіночка, Ігорьок, Софійка (Сонечка), Стефочка (Стефія), Юрчик). Друга-кума Дмитра Максим називатиме і Митьком, і Митею, і Дмитриком, а Дмитро свою дружину – Тонюнькою. Виходить трохи смішна назва, бо вона не відповідала зовнішньому вигляду героїні: *Тонюнькою він звав – і в очі, і поза очі – свою дружину. Антоніна, Тоня була насправді зовсім не тоненькою, а швидше дорідною. На чоловікове звертання спершу злилася, вибачала іронічний натяк, а потім сама почала ставитися з добродушною іронією. І до слова, і до свого несприйняття його* (Лис, 2023: 141–142). Під час дослідження назв літературних героїв із попередніх романів В. Лиса ми також звернули увагу на велику кількість і часте вживання саме експресивно-оцінних літературно-художніх антропонімів.

В. Лис цікаво подає мотиви вибору імен для дітей в інтелігентній родині Гонтарів-музикантів: *Батько його мав бути названий на честь знаменитого композитора й піаніста Рахманінова, але дружина*

Максимового дідуса запротестувала, що то надто просте ім'я. І син отримав древнє ім'я **Всеволод**. Зате нібито простецьке ім'я **Петро**, син Всеволода, отримав на честь Чайковського, у фортеп'янні п'єси якого Всеволод Гонтар був буквально закоханий (Лис, 2023: 23). Як бачимо, найменування діти отримували на честь відомих музикантів. На схоже називання натрапляємо в романі «Ворошиловград» С. Жадана, де головних героїв названо іменами відомих космонавтів: *Згадай, Германе, ми ж усі в дитинстві хотіли стати авіаторами, хотіли літати, дістатися неба! Нас же всіх називали на честь космонавтів, чувак!* (Жадан, 2010: 141). Персонажа *Германа* назвали на честь космонавта Германа Титова, його брата *Юрія* – на честь космонавта Юрія Гагаріна. Прізвище *Корольов* найперше асоціюється з прізвищем відомого авіаконструктора Сергія Корольова. А що брати по батькові – *Сергійовичі*, то це ще один доказ зв'язку літературно-художнього антропоніма з авіацією.

Натрапляємо на авторську характеристику до прізвиська Максимового діда, якого бабуся прозивала **Всеволодом Буй-Туром** не тільки за прізвиськом войовничого князя, а й через буйну шевелюру. Коли він гнівався чи натхненно бив по клавішах свого інструменту, то справді нагадував розлютованого бика. Хоч турів давно не було, їх бачили хіба на давніх малюнках, але так уважала, так звала чоловіка бабуся *Емілія, тендітна скрипалька* (Лис, 2023: 111). Як бачимо, літературно-художній антропонім містить величезну інформацію: про відомого князя, про буйну чуприну, про темперамент героя.

В. Лис веде цікаву гру з прізвищами героїв. Він вирішив об'єднати **Гонтарів** з **Лемещуками**. Прізвище **Лемещук** в основі має апелятив *лемех* (*леміш*), що означає 'частина плуга або іншого землерийного знаряддя, що підрізує шар землі знизу' (Бусел, 2005: 612). Але словом *лемех* називають, правда в російській дерев'яній архітектурі, довгасті дощечки у формі лопатки, які служать для покриття округлих форм. Як бачимо, є прямий зв'язок з *гонтом*. Можливо, предки обидвох родів колись були майстрами однієї професії.

Привертають увагу назви членів родини бізнесмена *Юрія Лицюка* – *спритного ділка, одного з найбагатших людей міста й регіону, бізнесова імперія якого дедалі більше розросталася* (Лис, 2023: 67). Ім'я *Юрій* має декілька версій щодо походження. Одна з них – ім'я *Юрій* є похідним від грецького *Георгій*, що означає 'землероб' (Трійняк,

2005: 86). Друга – ім'я слов'янського походження і означає 'високе місце' або 'вельмишановний'. Друга версія підходить до характеристики героя. Він став олігархом, *Великим Босом*, який залізною рукою загрибав і прибирав під себе все, що міг прибрати і загребти. Він приєднавав до своєї імперії, чи мініімперії, дедалі нові сільські господарства, підприємства, великі й менші крамниці безжалісно й розорював тих, які виявлялися слабшими, усував конкурентів (Лис, 2023: 167). Ім'я по батькові *Святославович* теж є вказівкою на його велич і славу, на високе місце в суспільстві. А ще ім'я *Юрій* асоціюється з *Юрієм Переможцем*. Він розуміє, що життя, його звичний світ – це боротьба, а тим більше, якщо ти керуєш усім: *Там ти або виграєш у щоденній одвічній боротьбі за першість у цьому міцно зітканому житті, де все залежить від тебе і твоєї волі <...> Того, чия воля сильніша, чия міць міцніша. Або програєш, тоді шукаєш шляхів для реваншу й нової гонки. Де ти маєш перемогти. Інакше – для чого жити?* (Лис, 2023: 136). Лицюк був сильною людиною, навіть страшний діагноз не вибиває його з колії: *Я вибіг на фінішну пряму, – якось подумав. – Але ще біжу. Здається, на першому місці. Отже, я переможець...* (Лис, 2023: 360). Перемог у Юрія було багато, але хворобу перемогти він не зміг. Прізвище *Лицюк* могло походити від апелятива *лице* (обличчя) з додаванням суфікса *-юк*. Як зазначає М. Габорака, «у такому разі твірне для патроніма прізвище чи прізвисько первісно вказувало на людину з красивим обличчям...» (Габорака, 2019: 297). Персонаж насправді був красивим, а ще він був лицем (обличчям) своєї імперії. В. Лис добре подбав, щоб статки Лицюка перейшли до зятя Личука: *Віктор Личук був чіпким і вмілим бізнесовцем, з компетентним, як Юрій визначив під час спілкування з ним, мисленням. До того ж прізвище було дуже схоже, і це тішило батька Лілі* (Лис, 2023: 361). Тепер обличчям компанії став Віктор-переможець Личук.

Дружину Юрія Лицюка звати **Софією**. Доантропонімна семантика імені спрацьовує в тексті. Софія – 'мудрість' (Трійняк, 2023: 44), справді була мудрою жінкою: *Батько Юрій казав про маму Софію, що в тої вражаюча інтуїція* (Лис, 2023: 68). Лицюк закохався в неї, бо вона була інакшою, внутрішньо незалежною, осяйною: *Софія завжди вміла його дивувати. <...> Колись він привозив до нього Софію. Сонечко, як він казав* (Лис, 2023: 134). Для нього вона залишилася *Софійкою, Сонєю, Сонечком, Сонечкою-Сонечком*. Навіть страшна хвороба

Софії не стала причиною позбавитися дружини. Лицюк дуже любив свою сім'ю: *Жорстокий і безжалісний до інших, Юрій Лицюк був м'яким і люблячим для своєї сім'ї* (Лис, 2023: 69).

Донька Ліля успадкувала від матері частину потрясної, вражаючої інтуїції, мама називала її Лілечкою. Батько любив називати Лілю Люлицею: *Тато часом жартома називав її Люлиця – скорочено від Лілії Юріївни Лицюк* (Лис, 2023: 68). Автор часто буде використовувати літературно-художній антропонім *Люлиця-Ліля*. Сама героїня називає себе закоханою *тетерею, Офелією Гамлетівною, дурною Люлицею*. Перед Максимом вона постане *Бенвенутою-Лілею*. Бенвенутою Райнер Марія Рільке називав загадкову жінку, яка розпалила почуття. Так, Ліля була симпатичною, загадковою жінкою. Ліля успадкувала від батька вміння владарювати: *Ліля була частинкою його – вдачі, характеру, безжалісності стосовно інших, тих, хто стає йому на заваді* (Лис, 2023: 295). Ліля віддає наказ убити Максима, а потім скасовує його, за що Лицюк називатиме її *чортовою дівкою, збаламученою істеричкою, баламутною дівкою, бісовою баламутною дівкою*. Ім'я Ліля походить від назви квітки: красивої, витонченої, але іноді її запах може бути вбивчим: *Вона була справжньою жінкою. Ніжною, доброю і лютою. І страшенно ревнивою. <...> Вона була під дих, боляче й дошкульно. Справді була донькою Юрія Лицюка* (Лис, 2023: 345). Не випадково після смерті батька її стали називати *залізною леді лучеського розливу*.

Літературно-художній антропонім *Стефанія* належить медсестрі, у яку закохався Максим. Рідкісне сьогодні ім'я Стефанія (Степанида) має грецьке коріння, означає 'вінок', 'увінчана' (Трійняк, 2005: 350). Пані Стефа випромінювала сяйво (чим не вінок), а Максима це зачаровувало: *Сяйво довкола Стефанії на якийсь момент спалахнуло страшенно яскраво, а потім почало пригасати* (Лис, 2023: 374). Тут теж маємо цілу низку розмовних варіантів імені: *Стефа, Стефіця, Стефочка*.

Серед назв другорядних героїв, крім демінутивів, є багато двоконтактних літературно-художніх антропонімів, де фігурує ім'я та прізвище. Як імена, так і прізвища відображають приналежність до української антропосистеми, а особливо – до волинського антропонімікону: *Данило Лемещук, Варвара Личко, Арсен Лемчук, Юрій Лицюк, Любов Вознюк, Софія Грицевич, Регіна Ластовець, Валерія Чанюк*,

Марина Літовець, Едик Буринець, Васько Гортюк, Юрій Говорун, Віталік Лисиця, Геннадій Зубець, Віктор Личук. Двокомпонентна формула ім'я + ім'я по батькові трапляється дуже рідко: *Йосип Васильович* – директор школи, *Марко Трохимович* – професор, *Ганна Якимівна* – секретарка. Тричленна форма називання характерна для представників наукової еліти. Наприклад, *Віктор Іванович Проценко* – в.о. директора Інституту історії; *Віталій Євгенович Смоляр* – академік.

Не обходиться автор без хронологічно значущих літературно-художніх антропонімів. Оскільки Максим вивчає історію козаччини, то дуже часто під час розмов звучать відомі імена: *Іван Сірко*, *Мазепа*, *Богдан Хмельницький*, *гетьман Петрик*; *польські королі Владислав Четвертий* і *Ян-Казимир*, *цар Петро*. Початок ХХ століття пов'язаний з іменами *Симона Петлюри*, *Михайла Грушевського*, *Скоропадського*, *Вернадського*, *Віктора Петрова* (*Петров-Домонтович*, *Віктор Бер*), *Миколи Зерова* та ін.

Як і в романі «Вифлеєм», так і в романі «Максим Гонтар» ми натрапили на особливий вид літературно-художніх антропонімів – абстрактоніми. Ці назви в ономастичній літературі іменуються асоціонімами. Л. Хлистун писала: «Перехід апелiatивної лексики в онімну стає засобом естетизації дійсності, намагання осмислити реальність поза часом і простором, на іншому естетично-філософському рівні. Тому онімізуються переважно назви певних філософських, онтологічних, морально-етичних і естетичних категорій та інші абстрактні поняття <...> Онімізації апелiatивів – назв неістот – спричиняє і персоніфікація, тобто надання іменованому об'єкту людських ознак, якостей, умінь. Персоніфікація може бути повною, коли денотат виступає в людському образі, це притаманне фольклорним жанрам казки, легенди, притчі» (Хлистун, 2006: 19). Але асоціоніми функціонують не тільки у фольклорних жанрах чи поезії. В. Лис уміло використовує такі оніми в прозі. Ми вже звертали увагу на те, що власні назви, крім того, що походять від апелiatивів, мають властивість не просто бути онімом, а ставати літературно-художнім антропонімом (Вегеш, 2023). Вони фігурують у тексті з апелiatивами, які називають людину (дядько, тітка). Наприклад: *То було на похоронах Данила – його таки наздогнав дядько Цироз* (Лис, 2023: 33); *І вона промовила голосом, якого позичила тітка Сміливість, що приземлилася на подвір'ї* (Лис, 2023: 101); *Тітка Любов укотре чи то сміялася,*

чи то схлипувала (Лис, 2023: 111); Бо *тітка Етика* зайва в бізнесі. Вона – мов непроханий гість на чужому весіллі (Лис, 2023: 136).

Погоджуємося з думкою Л. Хлистун, що в поезії частіше «спостерігається часткова персоніфікація, коли іменований об'єкт наділяється деякими людськими ознаками, атрибутами і в тексті сприймається двояко – і в прямому первісному значенні, і як конкретно змальований антропоморфний образ» (Хлистун, 2006: 20).

У романі В. Лиса також функціонують такі абстрактоніми, серед них виділяються **Час** та **Світ**: *І відчував, що за ним іде – не гупаючи, а тихо скрадаючись – Час. Саме так, з великої літери, якому ніщо не підвладне, але й не страшний. Бо його таємниця захована в кожному – у минулому, теперішньому й навіть майбутньому. Нічого не можна пропустити й загубити. Бо тоді почне руйнуватися дорога, якою він іде, – Час, а не Максим Гонтар* (Лис, 2023: 95); **Світ** його наздожене й ще болюче вдарить. Світ не любить невдах. <...> Хоч іноді він гладить таких людей по голові. Навіть деколи приголублює (Лис, 2023: 116). Ці абстрактні назви є назвами часових і просторових понять. Використання таких онімів у тексті допомагає зрозуміти їх важливу роль у житті кожної людини.

Висновки

У результаті проведеного дослідження можемо зробити такі висновки: 1) літературно-художні антропоніми є важливими елементами художнього твору; 2) назва й образ героя залежать від волі автора, вони тісно переплетені й доповнюють один одного, наповнені відповідною інформацією, різними асоціаціями; 3) доантропонімна семантика, авторська характеристика та увиразнення базових конотацій сприяли розкриттю значень літературно-художніх антропонімів. Дослідження літературно-художніх антропонімів роману «Максим Гонтар» В. Лиса дозволило дійти висновку про те, що антропоніми характеризують персонажа за національним, соціальним походженням, створюють певну емоційну тональність, указують на стосунки між героями, відтворюють український колорит, відображають авторське ставлення до поіменованого персонажа.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на з'ясування семантико-стилістичного наповнення літературно-художніх антропонімів інших романів В. Лиса, а також на вивчення їхнього онімного простору.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Бусел**, В. Т. (Ред.). (2005) *Великий тлумачний словник сучасної української мови* Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун». 2. **Вегеш**, А. (2023). Своєрідність літературно-художніх антропонімів у романі «Вифлеєм» Володимира Лиса. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2 (100), 90–100. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 3. **Габорах**, М. М. (2019). *Прізвища Галицької Гуцульщини. Етимологічний словник*. Івано-Франківськ: Місто НВ. 4. **Кондратюк**, Т. М. (Ред.) (2006). *Словник сучасного українського сленгу*. Харків: Фоліо. 5. **Трійняк**, І. І. (2005). *Словник українських імен*. Київ: Довіра. 6. **Хлисту**, Л. В. (2006). Власна назва в українській поезії II пол. XX ст. (семантико-функціональний аспект) (Автореф. дис. ... канд. філол. наук). Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова.

ДЖЕРЕЛА

7. **Жадан**, С. В. (2010). *Ворошиловград: роман*. Харків: Фоліо. 8. **Лис**, В. (2023). *Максим Гонтар: роман*. Харків: Фоліо.

REFERENCES

1. **Busel**, V. T. (Ed.). (2005) *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainiskoi movy [Great explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]*. Kyiv; Irpin: VTF «Perun» [in Ukrainian]. 2. **Vehesh**, A. (2023). Svoieridnist literaturno-khudozhnikh antroponimiv u romani «Vifleiem» Volodymyr Lys [The specificity of the literary heroes' proper names in the novel "Bethlehem" by Volodymyr Lys.]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Filolohichni nauky – Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University. Philological sciences*, 2 (100), 90–100. Zhytomyr: Vydavnytstvo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian]. 3. **Haborak**, M. M. (2019). *Prizvyshcha Halyskoi Hutsulshchyny. Etymolohichni slovnyk [Surnames of the Galician Hutsul region. Etymological dictionary]*. Ivano-Frankivsk: Misto NV [in Ukrainian]. 4. **Kondratiuk**, T. M. (Ed.). (2006). *Slovnyk suchasnoho ukrainskoho slenhu [Dictionary of modern Ukrainian slang]*. Kharkiv: Folio [in Ukrainian]. 5. **Triiniak**, I. I. (2005). *Slovnyk ukrainskykh imen [Dictionary of Ukrainian names]*. Kyiv: Dovira [in Ukrainian]. 6. **Khlystun**, L. V. (2006). Vlasna nazva v ukrainskii poezii II pol. XX st. (semantyko-funktsionalnyi aspekt) [A proper name in Ukrainian poetry of the 2nd half of the 20th century (semantic-functional aspect)]. *Candidate's thesis*. Kyiv: Natsionalnyi pedahohichni universytet imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].

COURCES

7. **Zhadan**, S. V. (2010). *Voroshylivhrad: roman [Voroshylivhrad: a novel]*. Kharkiv: Folio [in Ukrainian]. 8. **Lys**, V. (2023). *Maksym Hontar: roman [Maxym Hontar: a novel]*. Kharkiv: Folio [in Ukrainian].

Вегеш Анастасія Іванівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, Ужгородський національний університет; вул. А. Волошина, 32/1, Ужгород, 88000, Україна.

E-mail: anastasia.vehesh@uzhnu.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0003-0430-2447>

Vehesh Anastasia – Ph.D in Philology, Docent, Associate Professor at the Department of Ukrainian Language, Uzhhorod National University; 32/1 A. Voloshyna Str., Uzhhorod, 88000, Ukraine.

CITATION

ДСТУ 8302:2015: Вегеш А. І. Інформаційне наповнення літературно-художніх антропонімів у романі «Максим Гонтар» Володимира Лиса. *Лінгвістичні дослідження: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди* / гол. ред. Н. В. Піддубна. Харків, 2024. Вип. 60 (до 100-річчя від дня народження заслуженого діяча науки і техніки України, доктора філологічних наук, професора Сергія Івановича Дорошенка). С. 207–219. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2024.60.17>

АРА: Вегеш, А. І. (2024). Інформаційне наповнення літературно-художніх антропонімів у романі «Максим Гонтар» Володимира Лиса. *Лінгвістичні дослідження, 60 (до 100-річчя від дня народження заслуженого діяча науки і техніки України, доктора філологічних наук, професора Сергія Івановича Дорошенка)*, 207–219. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2024.60.17>